

Noves intervencions arqueològiques als jaciments neolítics del Cingle del Mas Nou i Cova Fosca (Ares del Maestre, Alt Maestrat)

Carme Olària Puyoles*

Resúmen

Aquesta notícia es refereix a les campanyes arqueològiques portades a terme durant el setembre/octubre de 1999 en els jaciments prehistòrics de Mas Nou i Cova Fosca (Ares del Maestrat, Alt Maestrat).

El jaciment de Mas Nou respon a un lloc d'ocupació ocasional amb una seqüència meso-neolítica, sense estructures d'habitació, amb materials lítics de tipus geomètrics i presència de ceràmiques cardials.

Les intervencions realitzades en la cavitat de Fosca, han estat dirigides a preparar el sector per la propera excavació sistemàtica del any vinent. A més de netejar els perfils estratigràfics i les àrees espoliades recentment.

Abstract

This notice have reference to the archaeological excavations makes in September/October 1999, in the prehistorics sites of Mas Nou and Cova Fosca.

The Mas Nou site respond to one casual occupation site, with a Mesolithic - Neolithic sequence, and without structure's habitation, but with lithic industry of geometrics and cardinal's ceramics.

The interventions performed in Fosca's Cave have seen directed to make preparations in excavation's sector for the next systematic excavation in 2000. Moreover have cleaned the olds stratigraphical sections and the recent spoiled area.

Segons escrit número de referència 166/86, la Direcció General de la Promoció Cultural i Patrimoni Artístic de la Generalitat Valenciana ens va autoritzar, el 27 de juliol de 1999, ha realitzar intervencions arqueològiques en el jaciment de Cova Fosca (Ares del Maestrat, Castelló) projecte 9 I 087.01/1 cofinançat per la Generalitat Valenciana i la Universitat Jaume I.

Tanmateix, l'autorització número de referència 8/86 de 5 de juliol de 1999 ens ha permès també desenvolupar aquest projecte en el jaciment de Cingle de Mas Nou en els mateixos termes que l'anterior, i sota la direcció de la signant.

NOVA CAMPANYA D'EXCAVACIÓ EN EL CINGLE DE MAS NOU

El jaciment del Mas Nou es troba en la comarca de l'Alt Maestrat, formant part de les vessants meridionals de la Serra d'En Celler.

Pot ser localitzat en la fulla 570, corresponent a "Albocàsser" del Institut Geogràfic de l'Exercit, exactament a les coordenades UTM 744622-4478167 del fus 30T.

L'assentament es localitza en la part inferior d'una cinglera, a 940 metres damunt el nivell del mar, delimitada per una sèrie de petits abrics, que

* Laboratori d'Arqueologia Prehistòrica. Departament d'Història, Geografia i Art. Universitat Jaume I. Campus de Borriol. E-12080 Castelló de la Plana. <olaria@his.uji.es>

d'antic varen servir per tancar els ramats; davant hi ha una ampla explanada, de bosc clar d'alzines, la base de la qual va ser traspasada per un camí de ferradura, que comunicava el mas amb la font de la Castella.

En l'extensió de la pendent fins el camí, s'ubica el jaciment denominat del Cingle del Mas Nou. Per l'oest i el sud limiten els barrancs coneguts com Els Cirerals i El Molero, que queden a escassa distància del jaciment prehistòric.

En el cingle del Mas Nou es va realitzar la primera campanya d'excavacions, a l'any 1986 (Olària, Gusi, Díaz, 1987-1988). El jaciment es caracteritza per ésser un dels pocs testimonis neolítics al aire lliure registrat en les comarques de Castelló. El seu interès arqueològic es basa principalment en dues raons: la primera, la gran proximitat que presenta amb l'important jaciment epipaleolític/neolític de Cova Fosca, situat a una distància d'uns 250 metres al oest d'aquesta cavitat, per la qual cosa no hi ha cap dubte que va tenir una estreta relació amb l'habitat de Fosca en un determinat període; la segona, la seva immillorable situació estratègica amb una gran visibilitat damunt del barranc Molero, prop del conjunt d'art llevantí, anomenat abric de Racó Molero (només uns 60 metres aproximadament, al sud-oest), dins d'un paratge d'abundant aigua dolça, que en aquest cas subministrarien les fonts pròximes, com queda testimoni per l'existència de la font de la Castella (situada a menys de 200 metres del jaciment); i delimitat pel oest, amb el barranc de Gasulla on trobem els magnífics conjunts d'art llevantí del Cingle i Gasulla, que també són uns testimonis de gran valor com elements d'interrelació amb els jaciments prehistòrics d'aquest territori.

En la primera campanya d'excavacions a l'any 1986, es va demostrar que aquest jaciment estava connectat amb l'assentament de Cova Fosca, en la fase neolítica més avançada. El fet de trobar una petita resta de pis d'ocupació conservat parcialment gràcies a la protecció d'un gran bloc de despreniment, ens va inclinar a creure que estàvem davant d'un hàbitat al aire lliure més o menys estable, si mes no l'actual campanya de 1999 sembla posar en dubte la permanència de l'ocupació i mes aviat creiem que es tracta d'un lloc de pas, d'estada intermitent de curta durada. Però fins que els materials recollits en aquesta campanya, i les mostres analítiques no siguin acuradament estudiades, no podem aportar unes conclusions segures en aquest aspecte.

La problemàtica que presenten els dipòsits, d'origen natural no antròpics, ens ha estimulat a aplicar una anàlisi sedimentològica per confirmar la formació i origen sedimentari, en l'àrea d'intervenció arqueològica. Aquests anàlisis no van realitzar-se en la primera campanya de 1986, i ens interessava particularment saber per quina raó els abrics de la cinglera no havien estat ocupats i també conèixer l'origen de la sedimentació que vam trobar al peu dels mateixos completament estèril. I finalment aquests anàlisis es donarien les claus de la naturalesa, contingut i formació de la deposició sedimentaria de característiques no antròpiques.

El registre exhaustiu dels materials arqueològics corresponents a la cultura material de Mas Nou, ha constituït una de les bases d'estudi en aquesta campanya per tal de determinar exactament la seva cronologia, i tanmateix la comprovació de les relacions crono-culturals amb el jaciment de Fosca. A més que ens permetria valorar exactament la naturalesa del assentament de Mas Nou, en el qual no hem localitzat fins ara cap estructura d'habitat.

Finalment, un dels propòsits que volíem assolir en aquest estudi, està centrat en l'anàlisi macroespacial del territori, en el qual queden integrats els conjunts d'art rupestre de l'àrea més pròxima i més allunyada, amb els assentaments humans coneguts, tipus habitat de Cova Fosca, i jaciments al aire lliure, tipus Mas Nou, dins del àmbit territorial.

L'excavació espacial d'aquesta campanya va centrar-se en una extensió de 15 metres quadrats.

El conjunt estratigràfic es trobava compost per una seqüència de nivells de fàcil identificació, que presentaven en la base una forta inclinació a l'eix transversal màxim de recorregut en direcció nord-sud, amb desnivell màxim d'un metre.

La composició dels nivells, superficial i 1, quedava identificada per una abundant quantitat d'arrels del antic bosquet de roures existent a la zona, arrabassat a principis de l'actual segle i també de les provinents de l'alzinar actual, junt amb abundoses pedres calcàries d'aspecte angular; el material arqueològic per contra, era poc abundant, però caracteritzat per la presència de restes de talla, algun nucli i peces lítiques del tipus geomètric i alguna petita lamina de dors, juntament amb fragments rodats de ceràmiques neolítiques. A partir del nivell 1A i nivell 1B el material arqueològic fou més abundant, especialment en indústria lítica: nuclis, petites làmines, geomètrics i molt escadussers fragments cerà-

mics. Per últim, les terres corresponents al nivell 2 eren pràcticament estèrils, doncs es van recollir unes poques peces de geomètrics i restes de talla molt petites, però cap fragment ceràmic. El contingut de pedres molt abundant, reflexa un origen de sedimentació clàstica que quedarà explicada a partir dels anàlisis sedimentològics. Les cotes d'aquest nivell 2 s'inicien en la part nord [-34 cm], en el centre de la quadricula [-50 cm], en la zona sud de la mateixa quadricula [-78/-80 cm], en la zona del testimoni [-190 cm] i dins del sector 2 del sondatge de l'any 1986 es situa a [-195 cm], es a dir que en un recorregut de 6 metres nord-sud, el sediment del nivell 2 baixa, formant una forta pendent, en direcció al barranc Molero, sobre el qual hi ha una ampla visibilitat des de Mas Nou.

Aquestes característiques que avancem segons el resultat de la campanya 1999, i que naturalment es troben pendents d'un estudi futur de laboratori, en el qual quedaran integrats els anàlisis de la tipologia lítica, els de les mostres sedimentàries i cronològiques, ens permetran arribar a unes conclusions fermes sobre el significat i funció que el jaciment del cingle del Mas Nou va exercir durant unes etapes prehistòriques mesolítiques i neolítiques; i també permetrà valorar exactament les relacions existents amb el veí assentament de Cova Fosca, que podrien resoldre la polèmica problemàtica cronològica al voltant de la presència de ceràmica cardial en aquest darrer jaciment.

INTERVENCIÓ EN COVA FOSCA

El jaciment de Cova Fosca pot ser localitzat en la fulla 570, corresponent a "Albocàsser" del Institut Geogràfic de l'Exercit, exactament a les coordenades 745023-4478170 del fus 30T.

La cavitat està ubicada en la vessant sud de la cinglera, entre els barrancs de Molero i Gasulla, dins també d'un entorn d'excepcionals estacions d'art llevantí.

La cavitat es troba situada a uns 900 metres d'altitud sobre el nivell del mar. La cova consta d'una sola sala, amb l'eix longitudinal d'uns 20 metres i transversalment arriba als 27 metres, de planta irregular. L'altura del sostre varia entre 2 a 5 metres. La boca de l'entrada es amplia de 18 per 4 metres

Les campanyes d'excavacions metòdiques foren iniciades al 1975. Entre els anys 1968 i 1970 la cavitat fou espoliada sistemàticament, rebaixant-se en certes àrees mes d'un metro de poten-

cia, amb la conseqüent desaparició dels nivells mes recents d'ocupació. El material d'aquestes intervencions clandestines es va recuperar anys després.

Les excavacions es varen succeir en diferents campanyes des de 1975, en la qual es va treballar en l'anomenat sector C-I, situat a la zona est, amb una superfície de 6 metres quadrats; també es van iniciar les excavacions en la unitat veïna denominada C-II que presentava una superfície igual a l'anterior.

En 1976 es va intervenir en una altre unitat, la C-III, amb superfície total de 10 metres quadrats, situada en l'angle nord-oest de la sala.

A l'any 1977 es va excavar l'anomenat sector C-IV, situat en front de l'entrada a la cavitat amb una superfície total de 3,50 metres quadrats.

En 1978 es varen realitzar una sèrie de cales a l'exterior de la cavitat, sense cap resultat positiu, delimitant-se interiorment els límits de l'àrea remoguda per les inicials intervencions clandestines.

En la campanya de 1979 es va finalitzar la intervenció en la unitat C-III.

Al 1982 es realitzaren una sèrie d'intervencions en la zona interior adossada a l'entrada de la cavitat, costat sud-est, a on es trobaven preservats els nivells superiors desapareguts en la resta de la cavitat per causa de les excavacions clandestines, però no va ser possible reconèixer tota la potència estratigràfica degut a la gran quantitat de pedres i blocs caiguts, alguns provenint de l'enderrocament de les parets de pedra seca construïdes en un període històric indeterminat amb la finalitat d'habilitar la cova com a corral de bestiar.

La cavitat de Fosca constitueix un testimoni de gran valor prehistòric per l'estudi dels processos de neolitització a les contrades septentrionals del país valencià. Les evidències d'una ocupació continua, amb nombroses estructures d'habitació i la relació dins del seu territori amb els conjunts d'art rupestre d'estil llevantí, col·loquen a aquest assentament com a un dels més interessants per comprendre les etapes mesolítiques i neolítiques a les comarques de Castelló i del nord del País.

El nostre objectiu ha estat centrat fonamentalment en el coneixement de les fases recents de l'ocupació de la cavitat. Es per aquest motiu que la campanya realitzada en aquest any 1999 es proposava preparar adequadament la zona sud-est per que continuar les investigacions en el proper any 2000, sense cap tipus de perill d'esfondrament.

Per tant en aquesta campanya de 1999, han sigut assolits el següents objectius:

1- Netejar i retirar els blocs caiguts de la part més alta que queda al peu de la tanca de la cavitat, en l'angle sud-est.

2- Consolidar dels murs de pedra seca que constituïen les tanques de l'antic corral.

3- Reconstruir part del murs de pedra seca que quedaven tallats al netejar la zona atalussada junt a la paret est de la cavitat, per evitar accidents posteriors.

4- Traslladar les pedres caigudes i enderroca-des a la zona interior-central de la cavitat i a la zona nord, ambdues sense nivells arqueològics, doncs estan recobertes per un mant estalagmic.

5- Netejar els talls estratigràfics dels sectors intervinguts en totes les campanyes anteriors.

6- Netejar interior de totes les unitats excava-des en les campanyes anteriors.

7- Netejar i definició de les àrees que han sigut excavades clandestinament, probablement en aquest mateix any dins de la cavitat, que han causat uns danys irreparables als sectors excavats sistemàticament en les anteriors campanyes esmentades.

8- Recollida de mostres per l'anàlisi sedi-mentològic de la cavitat, amb la fi de completar i ampliar el que inicialment es va fer.

9- Realitzar la planta topogràfica detallada de la cavitat amb els seus corresponents alçats.

10- Sol·licitar al personal funcionari tècnic de la Direcció General de la Promoció Cultural i Patrimoni Artístic de la Generalitat Valenciana, especialment al Inspector Territorial d'Arqueologia de Castelló i al Director del Museu de la Valltorta, dels quals depèn la salvaguarda d'aquest important jaciment, que extremen la vigilància i reclamin els mitjans necessaris per a la conservació d'aquest patrimoni arqueològic, disposant una tanca més adequada i segura, al mateix temps que una inspecció que garanteixi la seva protecció, doncs al llarg d'aquest any 1999, la cova a sofert un salvatge espoli clandestí.

BIBLIOGRAFIA

OLÀRIA, C., GUSI, F. DÍAZ, M. (1987-1988): *El asentamiento neolítico del Cingle de Mas Nou (Ares del Maestrat, Castellón)*. Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses, 13, pp. 95-170. SIAP. Diputació. Castelló de la Plana.

OLÀRIA, C. (1988): *Cova Fosca. Un asentamiento meso-neolítico de cazadores i pastores en la serrania del Alto Maestrazgo*. Monografies de Prehistòria i Arqueologia Castellonenses, 3, 424 pp. SIAP. Diputació. Castelló de la Plana.